

ORTADOĞU GÜNDEMİ

12-18 Eylül 2022

2022

■ SURİYE GÜNDEMİ

• Uluslararası Gündemde Suriye

İsrail Başbakanı Yair Lapid yaptığı açıklamada, İsrail'in Suriye'nin "terör örgütlerine" silah transferinde bir merkez hâline gelmesine izin vermeyeceğini söyledi. Lapid, Tel Aviv'in kuzey sınırında İran üslerinin veya silahlı grupların üslerinin kurulmasını kabul etmeyeceğini de sözlerine ekledi. İsrail savaş uçakları geçen hafta Suriye'nin kuzeyindeki Halep Havalimanı'na bir saldırı düzenlemiş, piste zarar vererek pistin hizmet dışı kalmasına sebep olmuştu.¹

İsrail Savunma Bakanı Benny Gantz 12 Eylül Pazartesi günü yaptığı açıklamada, İran destekli milis güçlerin gelişmiş füzeler ve silahlar üretmek için Suriye'de 10'dan fazla askerî tesisi kullandığını söyledi. New York'taki bir konferansta konuşan Gantz, İran için füze ve silah üreten bir Suriye devlet kurumu olan Centre D'Etudes et de Recherches Scientifiques'in (CERS) askerî bölgeleri olduğunu söylediği yerlerin bir haritasını sundu. Gantz, "İran, CERS'i Hizbullah ve İran vekillerine sağlanan orta ve uzun menzilli, hassas füzeler ve silahlar için üretim tesislerine dönüştürdü" dedi.²

Bir Birleşmiş Milletler (BM) yetkilisi 13 Eylül Salı günü yaptığı açıklamada, Suriye'de kolera salgınının savaşın parçaladığı ülke ve bölgedeki insanlar için ciddi bir tehdit oluşturduğunu belirterek daha fazla vaka ve ölümü önlemek için acilen harekete geçilmesi gerektiğini söyledi. BM Suriye Yerleşik ve İnsani Yardım Koordinatörü İmran Rıza'nın açıklaması, ülkedeki sağlık yetkililerinin farklı illerde en az beş ölüm ve iki düzineden fazla vaka bildirmesinin ardından geldi. "Kolera halk sağlığı için küresel bir tehdit ve eşitsizliğin bir göstergesi olmaya devam ediyor" diyen Rıza, salgının Suriye'deki şiddetli su kıtlığının bir göstergesi olduğunu da sözlerine ekledi.³

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin 51. Oturumunda sunulan BM Uluslararası Bağımsız Suriye Araştırma Komisyonunun yeni raporunda, "Suriye halkı savaşın ölümcül sonuçlarının getirdiği artan acı ve zorluklarla karşı karşıya" açıklamalarında bulunuldu. Raporun devamında, ülkenin sınır bölgelerinde yaşayan sivillerin Beşar Esad rejimine bağlı güçler tarafından sıklıkla hedef alındığına dikkat çekilirken, Rusya'nın da sivilleri hedef alan hava saldırılarıyla rejim güçlerine aktif desteğini sürdürdüğü belirtildi.⁴

1 <https://www.middleeastmonitor.com/20220912-israel-will-not-allow-syria-to-become-hub-for-arms-transfers-says-lapid/>

2 <https://www.middleeastmonitor.com/20220912-israel-minister-says-iran-using-syria-facilities-for-weapons-production/>

3 <https://apnews.com/article/health-middle-east-syria-united-nations-cholera-705e01c37b10026d9b816e4e949e8d36>

4 <https://www.sondakika.com/haber/haber-birlesmis-milletler-bm-uluslararasi-bagimsiz-suriye-arastirma-komisyonu-suri-15275532/>

• Suriye Rejimi

Reuters'in 15 Eylül Perşembe günkü haberine göre, MİT Başkanı Hakan Fidan son birkaç hafta içinde Şam'daki Suriyeli mevkidaşıyla çok sayıda görüşme yaptı. Şam bağlantılı bir kaynak haber ajansına, MİT Başkanı Hakan Fidan ve Suriye istihbarat şefi Ali Memlük'ün bu hafta Suriye'nin başkentinde bir araya geldiğini söyledi. Söz konusu bu görüşmelerin, Suriye'deki siyasi ve askerî pozisyonunu güvence altına almayı uman Rusya'nın teşvikiyle gerçekleştirildiği kaydedildi.⁵

Suriye rejiminin kontrolündeki bölgelerle YPG/PKK işgalindeki yerleşim yerlerinde son günlerde kolera vakalarında artış görüldüğü bilgisi aktarıldı. Şiddetli ishal ve kusma şeklinde kendini gösteren ve bulaşıcılığı yüksek olan koleranın en çok Halep, Deyrizor ve Rakka vilayetlerinde görüldüğü ve diğer bölgelerde de vakalara rastlanmaya başlandığı ifade edildi.⁶

Suriye İnsan Hakları Gözlemevi (SOHR) kaynaklarından aktarılan habere göre, Suriye Hava Kuvvetleri İstihbaratı ve Askerî İstihbaratının eylül ayının başından beri düşman taraflarla iş birliği yapma suçlamasıyla Şam ve Halep'te rejim güçlerine bağlı subay ve astsubaylara karşı geniş kapsamlı gözaltı operasyonu başlattığı aktarıldı. 31 Ağustos'ta havalimanlarına ve çevrelerine gerçekleştirilen hava saldırılarından sonra pek çok askerın İsrail ile iş birliği yapmak suçlamasıyla sorguya alındığı aktarıldı.⁷

Suriye'nin en kötü nam salmış hapisanesi olarak bilinen Sednaya'da tutuklu bulunanların hapisanede yaşadıklarını aktardıkları belirtildi. AFP'nin yayımladığı son raporlarda, Suriye rejiminin Sednaya Hapishanesi'nde ölen mahkûmların cesetlerini çürümekten korumak için "tuz odaları" kullandığı ifade edildi. Eski mahkûmlarla yapılan görüşmeler ve yürütülen araştırmalar neticesinde AFP, Sednaya'da bu tür en az iki tuz odasının oluşturulduğunu tespit ettiği.⁸

• Fırat'ın Doğusu

Suriye'nin Halep vilayetinde Türkiye'ye yakın muhalif gruplar ve Türkiye'nin nüfuzunun bulunduğu bölgelerde azalmış olan el yapımı patlayıcı (EYP) vakalarının daha organize olarak yeniden başladığı aktarıldı. Suriye rejim güçleri ve Suriye Demokratik Güçleri (SDG) kontrolündeki bölgeler arasında geçiş yapan ticari konvoyları korumak amacıyla önlemler alınsa da patlama olaylarının yaşandığı bilgisi aktarıldı.⁹

13 Eylül Salı günü, SDG'nin yaptığı açıklamada, Haseke'nin doğusunda IŞİD iş birlikçilerine karşı ABD liderliğindeki Küresel Koalisyon ile iş birliği içinde bir güvenlik operasyonu yürü-

5 <https://www.middleeasteye.net/news/turkish-and-syrian-spymasters-held-multiple-meetings-damascus-report>

6 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyede-kolera-vakalari-artiyor/2684873>

7 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3866481/suriyeli-ontarca-asker-'il-israil-ile-isbirligi-yapma'-suçlamasıyla-gözültina>

8 <https://syrianobserver.com/news/78783/more-horrors-syrian-regime-exposed-media.html>

9 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3869626/türkiyenin-suriyenin-kuzeyindeki-harekat-bölgelerinde-tuzaklanan-patlayıcı>

tüldüğü bildirildi. SDG yaptığı açıklamada El Hol kasabasında düzenlenen bir operasyonda aranan iki kişinin tutuklandığı aktarıldı.¹⁰

SOHR kaynaklarının aktardığı habere göre, Deyrizor'da İran destekli milislerin etkisi altında bulunan bölgelerde kenevir ekimi hakkında bir rapor yayımlandığı bildirildi. Narkotik üretiminin devamlı izlenmesi sonucunda, Deyrizor'da İran destekli milislerin kontrolü altında bulunan yerlerde yedi yasa dışı uyuşturucu üretim laboratuvarının tespit edildiği ifade edildi. SOHR, İran'ın Suriye'deki varlığını sağlama almak ve nüfuzunu arttırmak için bu tür çabalarını sürdürdüğünü ifade etti.¹¹

• Güney Suriye

SOHR kaynaklarından alınan haberde, Dera'nın batısında yer alan Neva şehrinde onlarca kişinin rejim güvenlik güçlerinin sivilleri tutuklamalarının ardından lastikleri yakarak yolları kapattıkları ve tutukluların serbest bırakılması için protesto gösterilerinde buldukları ifade edildi.¹²

Suriye hükûmetinin, Dera'nın kuzey kırsalında bulunan Casim kasabasını iki hafta boyunca arka arkaya kuşatmaya devam ettiği aktarıldı. Ayrıca hükûmet güçlerinin şehirde yeni askerî karakollar da inşa ettiği ifade edildi.¹³

• İdlib ve Harekât Bölgeleri

Avrupa'ya geçmeye çalışan bir "barış kervanı"nın parçası olarak Türkiye sınırına yürüyen Suriyeliler, 12 Eylül Pazartesi günü Suriye'nin kuzeydoğusundaki İdlib vilayetinde HTŞ'ye bağlı radikal bir grup tarafından saldırıya uğradı. Suriye'nin son muhalif yerleşim bölgesinde kuşatma altında yaşamayı protesto eden yüzlerce Suriyeli, Bab el-Hava Sınır Kapısı'na doğru yürümeye başladı. HTŞ'ye ait militanlar, sınıra ulaştıklarında iki protestocuyu gözaltına aldı ve diğerlerine şiddet uyguladı.¹⁴

Türkiye Millî Savunma Bakanlığı 16 Eylül Cuma günü yaptığı açıklamada, Türk güvenlik güçlerinin kuzey Suriye'de iki YPG/PKK teröristini "etkisiz hâle getirdiğini" söyledi. Bakanlık yaptığı açıklamada, teröristlerin Barış Pınarı Harekâtı bölgesine bir saldırı planladıklarını kaydetti.¹⁵

10 <https://syrianobserver.com/news/78723/isis-collaborators-caught-in-sdf-coalition-joint-operation-in-hassakeh.html>

11 <https://syrianobserver.com/news/78669/iran-backed-militias-run-7-narcotic-manufacturing-laboratories-in-syrias-deir-ez-zor.html>

12 <https://www.syriahr.com/en/267438/>

13 <https://syrianobserver.com/news/78667/government-forces-conduct-arrests-build-posts-in-syrias-daraa.html>

14 <https://www.middleeasteye.net/news/syria-turkey-militants-attack-protest-convoy-europe>

15 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/turkiye-neutralizes-2-ypg-pkk-terrorists-in-northern-syria/2686878>

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

Iraklı ve Suriyeli yetkililer, Irak'a ulaşan su miktarının azalması ve iklim değişikliği konusunda görüşerek su haklarını elde etmek için su paylarına ilişkin tutumlarını birleştirmeye karar verdi. Suriye'nin başkenti Şam'da gerçekleşen Uluslararası Hidroloji Programı (IHP) Irak-Suriye ortak toplantısında bu kapsamdaki faaliyetler değerlendirildi. Toplantıya Irak Su Kaynakları Bakanı Mehdi Raşid el-Hamdani ve Suriyeli mevkidaşı Tammam Raad başkanlık etti.¹⁶

Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımi ve Irak Cumhurbaşkanı Berham Salih, kasım ayında Cezayir'de Arap ülkeleri arasındaki ikili ilişkileri güçlendirmeyi amaçlayan bir Arap zirvesine katılmak üzere Cezayir Cumhurbaşkanı Abdülmecid Tebbun'dan davet aldı.¹⁷ Cezayir Adalet Bakanı Abdul Raşid Tabbi başkanlığındaki bir heyet, kasım ayında yapılacak zirveye Kazımi ve Salih'i resmî olarak davet etmek için Bağdat'a geldi.

Sadr Hareketi lideri Mukteda es-Sadr, Sadr Hareketi'nin askerî kanadı olan Saraya es-Selam'ın ve Haşdi Şaabi'nin, Erbain sırasında güvenlik çalışmalarından uzak durmalarını istedi.¹⁸ Başbakan Kazımi ise bu yılki aşure döneminin sona ermesini takip edebilecek siyasi tırmanışla ilgili endişelerini dile getirdi.¹⁹ Kazımi'nin fedakarlık çağırısına paralel olarak, Şii Koordinasyon Çerçevesi yetkilileri, olayların iki büyük Şii gücü arasında (Sadr Hareketi ve İran'a yakınlığı ile bilinen Şii Koordinasyon Çerçevesi) açık bir çatışmaya kaymasını önlemek amacıyla diyalog için bir zemin bulunmasının önemini vurguladı. Ulusal Hikmet Hareketi lideri Ammar el-Hekim, taraflara safları birleştirme, çabaları bütünleştirme ve ortak bir noktada buluşma çağrısında bulundu.²⁰

Egemenlik İttifakı ve KDP, tam yetkiye sahip bir hükûmetin kurulması şartıyla erken seçim yapılmasından yana olduklarını açıkladı. Şii Koordinasyon Çerçevesi, Irak Parlamento Başkanı Muhammed el-Halbusi ve KDP lideri Mesut Barzani'nin bu kararını, seçimlerin düzenlenmesi ve yeni hükûmetin kurulması konusunda üstü kapalı bir destek olarak değerlendirdi. Kerbela'da ilan edilmemiş Erbain ateşkesi sona ermek üzereyken Sadr, muhaliflerinin ve müttefiklerinin farklı tutumları karşısında sessiz kalmaya devam ediyor.²¹

Irak Başbakanı ve Silahlı Kuvvetler Başkomutanı Mustafa el-Kazımi, güvenlik kurumları arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi gerektiğini belirtti.²² Irak Ulusal Güvenlik Danışma-

16 <https://www.iraqnews.com/iraq/iraq-syria-unify-stances-on-water-shares/>

17 <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/180920222>

18 <https://www.middleeastmonitor.com/20220912-iraq-sadr-calls-for-armed-militias-not-to-be-included-in-security-during-shia-pilgrimage/>

19 <https://english.aawsat.com/home/article/3880721/kadhimi-urges-dialogue-overcome-iraqs-most-difficult-crises>

20 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3881381/irak-kazimi-siyasileri-'en-zor-krizi'-aşmak-için-diyaloğa-çağırıldı>

21 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3875336/sadr-muhaliflerinin-ve-müttefiklerinin-farklı-tutumları-karşısında-sessiz>

22 <https://ina.iq/eng/21923-pm-directs-to-strengthen-coordination-between-various-security-institutions.html>

nı Kasım el-Araci yaptığı açıklamada, yabancı büyükelçilerin Erbain'e katılımının bir sevgi ve sempati mesajı olduğunu belirtti. Araci, Irak'ın uluslararası ilişkilerini iyi ve dengeli sürdürme konusundaki istekliliğini yineledi.²³

İranlı yetkililer, Erbain hacı sırasındaki misafirperverliği için Irak'a teşekkür etti.²⁴ İran'ın Irak Büyükelçiliği, Erbain sırasında İran halkına sunduğu hizmetler için Irak hükûmetine teşekkür ettiğini bildirdi.

• Güvenlik

Irak Başbakanı Mustafa el-Kazimi, Bağdat'ın merkezindeki Tahrir Meydanı ile cumhurbaşkanlığı, başbakanlık, bakanlıklar ve parlamento binasının bulunduğu Yeşil Bölge'yi birbirine bağlayan Cumhuriyet Köprüsü'ne inşa edilen ve tamamlanma sürecinde olan demir kapının kaldırılması talimatını verdi. Haşdi Şaabi'nin, Kербela'daki Erbain (kırkıncı gün) törenlerinin sona ermesinden sonra yeni bir gösteri dalgasının patlak vermesi durumunda, göstericilerin Yeşil Bölge'ye geçmesini önlemek için yapılan kapının inşa sürecini denetlediği belirtiliyor. Kaynaklara göre benzer bir kapı, Cumhuriyet Köprüsü'nün yanındaki Sinek Köprüsü'ne de yapılacaktı.²⁵

Haşdi Şaabi 44. Ninova Harekât Komutanlığı, Selahaddin ve Anbar vilayetleri arasında Suriye sınırına doğru uzanan büyük Hadhar Çölü'nde gerçekleştirilen IŞİD operasyonunun sona erdiğini duyurdu. Operasyon sırasında yedi IŞİD'li terörist öldürüldü.²⁶

Irak güvenlik güçleri, Maysan vilayetinde 40 kg narkotik kristal bulunduran bir uyuşturucu satıcısının tutuklandığını duyurdu.²⁷ Maysan, Irak'ta uyuşturucu ticaretinin yoğun yapıldığı vilayetlerden biri olarak biliniyor.

• Ekonomi

İran-İrak Ortak Ticaret Odası başkanı, iki ülke arasındaki ticaretin mevcut İran takvimine göre yılın sonunda, yani 20 Mart 2023'te 10 milyar dolara ulaşacağını belirtti. Bu rakam, iki ülke arasındaki ticaretin 2021 yılına göre tahmini 9 milyar dolar arttığını gösteriyor.²⁸

Basra Petrol Şirketi, Basra Petrol Limanı'ndan yapılan yükleme ve ihracat işlemlerinin normal oranlara döndüğünü duyurdu. Şirket, "Basra Petrol Şirketindeki teknik ekiplerin ve mühendislik ekiplerinin, 24 saati geçmeyen rekor bir sürede petrol sızıntısı sorununu çözme-

23 <https://ina.iq/eng/21921-al-araji-the-ambassadors-participation-in-the-arbaeen-pilgrimage-is-a-message-of-love-and-sympathy.html>

24 <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/18092022>

25 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3875636/basbakan-kazimi-hasdi-sabi-yi-bagdat-in-ortasinda-kurmakla-suc-ladigi-bir>

26 <https://ina.iq/eng/21924-popular-mobilization-announces-the-end-of-the-operation-to-besiege-isis-in-hadhar.html>

27 <https://ina.iq/eng/21920-inss-captures-a-drug-dealer-in-maysan-in-possession-of-40-kg-of-crystal.html>

28 <https://www.iraq-businessnews.com/2022/09/16/iran-iraq-trade-set-to-increase/>

sinin ardından Basra Petrol Limanı'ndan yapılan yükleme ve ihracat operasyonları normal oranlarına döndü" açıklamasında bulundu.²⁹

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Danimarka Mülteci Konseyi (DRC), Norveç Mülteci Konseyi (NRC), Uluslararası Kurtarma Komitesi (IRC), Adalet Merkezi ve diğer bağlı kurum ve kuruluşlar tarafından Uluslararası Kimlik Günü'nde yayımlanan "Life in the Margins" adlı raporda, Iraklı yerinden edilmiş insanların ve terör örgütü IŞİD'e bağlı olduğu düşünülen insanların birçoğunun kişisel kimlikten mahrum olduğu belirtildi.³⁰

Tarım Bakanlığı Orman ve Çölleşme Dairesi Müdürü Raviya el-Azavi, bakanlığın ülkenin çeşitli yerlerinde çölleşmeyi durdurmak için ağaçlandırma kampanyası başlatacağını ifade etti.³¹

Irak'ta terör örgütü IŞİD'e karşı savaştan sonra tarihî kalıntılar ziyarete açıldı. IŞİD'in antik kalıntıları yok etmesinin ardından, yerel yetkililerin bölgeye turist çekmeye çalışmasının bir sonucu olarak Hatra kasabasının turistlere açıldığı belirtildi.³²

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, Ulusal el-Hikme Akımı Başkanı Ammar el-Hekim ile görüştü. Görüşmede, Irak'taki son siyasi gelişmeler, Türkmenlerin durumu, ulusal çıkarların kişisel çıkarların üstünde tutulması ve Kerkük'ün güvenlik dosyası ele alındı. Görüşmede ayrıca, diyalogla toplumsal barışının korunması konusuna vurgu yapıldı. Görüşmede Turan'a, Türkmen Vefa Hareketi Başkanı Feryat Tuzlu, ITC Başkan Yardımcısı Heytem Haşim Muhtaroglu eşlik etti.³³

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, Kerkük Kaymakamı Felah Yayçılı'yı kabul etti. Kabulde, Kerkük'ün merkezinde devam eden altyapı projeleri ve diğer hizmetler konusunda fikir alışverişinde bulunuldu.³⁴

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, Kerkük'te bazı iş insanlarıyla görüştü. Görüşmede, Kerkük'teki yatırım sektörünün gelişmesi ve artırılması ele alındı.³⁵

29 <https://ina.iq/eng/21898-basra-oil-resumes-loading-and-export-operations-to-normal-levels.html>

30 <https://www.nrc.no/news/2022/september/iraq-five-years-on-from-the-end-of-the-conflict-up-to-one-million-iraqis-lack-essential-identity-documents/>

31 <https://www.iraqnews.com/iraq/iraq-unveils-integrated-project-to-stop-desertification/>

32 <https://learningenglish.voanews.com/a/ancient-ruins-in-iraq-open-to-visitors-after-war-damage/6744697.html>

33 <https://www.tebaajansi.com/irak/itc-baskani-turan-ammam-hekim-ile-gorustu-h298622.html>

34 <https://www.facebook.com/photo/?fbid=617376933289286&set=pcb.617378759955770>

35 <https://www.facebook.com/photo/?fbid=617382709955375&set=pcb.617383133288666>

Birleşik Irak Türkmenleri Cephesi Listesi ve Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, başkent Bağdat'ta hükûmetin kurulmasıyla ilgili toplantılara Türkmenlerin davet edilmesine ilişkin açıklamada bulundu. Turan, sosyal medya hesabı yaptığı paylaşımda, "Son günlerde Bağdat'ta hükûmetin kurulmasıyla ilgili bir dizi toplantı düzenlenmiştir. Ancak ne yazık ki Irak'ta üçüncü etnik grup olan Türkmenlerin temsilcisi Birleşik Irak Türkmenleri Listesi bu toplantılara davet edilmemiştir. Basına sızan bilgilere göre, söz konusu toplantılarda Türkmenlerin yokluğunda gerçekleşerek Kerkük'teki güvenlik ve idari gibi hassas dosyalar ele alınmıştır. Bu dosyalara ilişkin çalışmalar daha önceden Birleşmiş Milletle (BM) öncülüğünde yapılıyordu ve bu hususta önemli mesafe katedilmişti. Bağdat'ta Türkmenlerin yokluğunda, Kerkük ile ilgili önemli konuların tartışılması, Irak'taki tüm etnik gruplara olumsuz mesaj niteliğindedir. Ülkedeki tüm siyasi gruplara sesleniyoruz, Irak'ın toprak birliğini ve Türkmenlerin haklarını göz ardı edemezsiniz. Tarih bu işe kalkışanları affetmeyecektir. Ayrıca biliyoruz ki Koordinasyon Çerçevesi Koalisyonu içerisinde yer alan siyasi güçler bu çağrımıza geç kalmadan olumlu cevap verecektir" ifadeleri yer aldı.³⁶

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kerkük Milletvekili ve Irak Parlamentosu Türkmen Kitleleri Başkanı Erşat Salih, Sünni Vakfı Başkanı Osman el-Ciheyşi ile görüştü. Görüşmede, ülke içinde yaşanan siyasi krizi aşmak için dini platformlarda ve din adamları aracılığıyla iç barış ve birlikte yaşamanın rollerine yönelik eğitimlerin artırılmasının önemine vurgu yapıldı.³⁷

• Güvenlik

Irak güvenlik kaynaklarından yapılan açıklamada, Irak Genelkurmay Başkanı Orgeneral Abdülemir Yarallah başkanlığındaki üst düzey askerî bir heyetin Kerkük'ü ziyaret ettiği belirtildi. Ziyarete ilişkin konuşma yapan Yarallah, "Kerkük şehrinin ve halkının güvenliği için terör örgütü IŞİD kalıntılarına yönelik düzenledikleri operasyonlarla ilgili bilgi almak amacıyla bugün Kerkük'e ziyaret gerçekleştirdik" diye konuştu.³⁸

Irak Federal Polis Komutanlığı tarafından yapılan açıklamada, Kerkük'ün güneyinde yer alan Neft Vadisi ve Gıvaz Arap köyünde varlık gösteren terör örgütü IŞİD'e yönelik operasyon düzenlendiği belirtildi. Düzenlenen operasyona ilişkin yapılan açıklamada, bölgede arama tarama faaliyetlerini sürdüren güvenlik güçleri tarafından 20 adet havan mermisinin ele geçirildiği açıklandı.³⁹

Irak güvenlik kaynaklarından yapılan açıklamada, Kerkük'ün merkezinde yer alan Urube semtine operasyon düzenlendiği belirtildi. Düzenlenen operasyona ilişkin, bölgeden edinilen istihbari bilgileri değerlendirildi ve Irak Terör Yasası'nın 4. maddesi kapsamında aranan terör örgütü IŞİD mensubu iki kişinin yakalandığı açıklandı.⁴⁰

36 <https://www.mawazin.net/Details.aspx?jimare=205565>

<https://www.tebaajansi.com/irak/turan-tum-siyasi-gruplara-sesleniyoruz-h298546.html>

37 https://twitter.com/Parliament_iq/status/1569615244300804097/photo/1

38 <https://shafaq.com/ar/امن-ار-يس-اركان-الجيش-العراقي-بعقد-اجتماع-منايا-في-كركوك>

39 <https://www.dijlah.tv/index.php?page=article&id=317042>

40 <https://www.sana.sy/?p=1740276>

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Etnik ve Dinî Oluşumlardan Sorumlu Bakan ve Irak Türkmen Cephesi (ITC) Siyasi Büro Üyesi Aydın Maruf, İngiltere'nin Erbil Başkonsolosu David Hunt ile bir araya gelerek İngiltere halkına Kraliçe 2. Elizabeth'in vefatı dolayısıyla taziyelerini iletti.⁴¹

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kerkük Milletvekili ve Irak Parlamentosu Türkmen Kitleleri Başkanı Erşat Salihî, Türkmen Kardeşlik Ocağı'nı ziyaret etti. Ziyarete ilişkin yapılan açıklamada, ocağın yeni dönemde faaliyetleri hakkında fikir teatisinde bulunduğu açıklandı.⁴²

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kifri İlçe Başkanlığı tarafından, Hazreti Hüseyin'in şehadeti dolayısıyla ziyafet verildi. Ziyafete, çok sayıda Türkmen şahsiyet katıldı.⁴³

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset

Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) lideri Mesut Barzani 11 Eylül Pazar günü Erbil'de Irak Parlamentosu Başkanı Muhammed el-Halbusi ve Sünni Egemenlik İttifakı Başkanı Hamis Hançer ile bir araya geldi.⁴⁴ Barzani'nin ofisinden yapılan açıklamaya göre, Irak'ta siyasi durum olumsuz sonuçlarının ele alındığı görüşmede, diyalog dilinin önemi ve anayasal yöntemlerin izlenmesi gerektiğine dikkat çekildi. Ayrıca, çelişkilerin aşılması ve Irak halkının çıkarına olan bir çözüme ulaşılması gerektiğine vurgu yapıldı. Taraflar, tam yetki ve güvene sahip bir hükümet kurulabilmesi için yasal hazırlıkların ardından erken seçimlerin yapılmasının önemine de değindi. Bununla birlikte liderler, tüm tarafların yapıcı bir şekilde bir araya getirilmesi, toplumsal uzlaşma ve vatandaşların güvenliğinin korunmasına hizmet eden her türlü adımı atmaya hazır olduklarını ifade etti. Ayrıca ilgili görüşmede, KDP ile Egemenlik Koalisyonu'nun ülkenin yüksek çıkarlarına hizmet etmek adına ortak bir duruş oluşturmak için iletişim hâlinde olması gerektiğinin önemine değinildi.⁴⁵

Drawmedia analiz raporunda yer alan bilgiye göre, ağustos ayı başında KDP lideri Mesut Barzani ile Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) Başkanı Bafel Talabani arasında gerçekleştirilen görüşmede sorunların aşılması ve iki tarafın anlaşmasına karar verildi. Raporda ayrıca, Barzani ile Talabani'nin kararı üzerine KDP ile KYB arasında üst düzey bir komite oluşturulup kamuoyuna açıklanmayan bir takım toplantı düzenlendiği bilgisine yer verildi. Ayrıca ilgili raporda, Irak Cumhurbaşkanlığı adayı ile Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) genel

41 <https://www.tebaajansi.com/bakan-maruftan-ingilterenin-erbil-baskonsolosluguna-taziye-ziyareti-p3-aid,292.html#galeri>

42 <https://www.facebook.com/photo/?fbid=642061273942479&set=pb.100044158373224.-2207520000..>

43 <https://www.facebook.com/ITC-KIFRI-Bürosu-642096329253965/photos/pcb.2659870474143197/2659870320809879/>

44 <https://www.xendan.org/detailnews.aspx?jimare=155429&babet=1&relat=7033>

45 <https://www.sharpress.net/all-detail.aspx?Jimare=208812>

seçimleri konusunda iki partinin anlaşmasının yakın zamanda duyurulacağı belirtildi.⁴⁶ Öte yandan KDP Sözcüsü Mahmut Muhammet, KYB ile KDP arasında ortak cumhurbaşkanlığı adayı konusunda bir ilerleme olmadığını ancak tarafların müzakerede bulduklarını ve iki taraf arasında belirlenen heyet aracılığıyla tüm siyasi taraflarla görüşmelerin devam ettiğini ifade etti.⁴⁷

Irak Federal Yüksek Mahkemesinin (IFYM), IKBY Anayasası'nın yazılmasına yönelik açılan davayı, yetkisi olmadığı gerekçesiyle reddettiği bildirildi. Irak Parlamentosu Milletvekili Basim Haşşan tarafından Irak Anayasası'nın 120. maddesi uyarınca açılan davada, IKBY Anayasası'nın bir an önce hazırlanması talep edilmişti. Haşşan, hazırlanacak anayasanın Irak Anayasası ile çelişmemesi için yetkilerinin sınırlarının ve kullanım şeklinin belirlenmesini istemişti. Ancak IFYM, davayı reddederek Irak Anayasası ve Federal Mahkeme yasası uyarınca böyle bir talep üzerine karar vermenin kendilerinin sorumluluğunda olmadığını bildirdi.⁴⁸

• Güvenlik

Erbil Mergasur Asayiş Genel Müdürlüğü tarafından Erbil'e bağlı Barzan bölgesinden Türkiye'ye kaçak yolla geçmek isteyen üç kişinin yakalandığı duyuruldu. Açıklamada bulunan Mergasur Asayiş Genel Müdürü Ali Dolamari, "Asayiş Güçleri ve Barzan Peşmerge Komutanlığı tarafından 8 kişiyi kaçak yolla Türkiye'ye götürmek isteyen üç kaçakçı yakalandı" açıklamasını yaptı. Ayrıca yakalanan 3 kaçakçıyla 8 göçmenin Erbil Asayiş Genel Müdürlüğüne gönderildiği bilgisine yer verildi.⁴⁹

Erbil vilayetinin Soran ilçesinde uyuşturucu ticareti yapan üç kişinin emniyet güçleri tarafından tutuklandığı bildirildi. Konuya ilişkin açıklamada bulunan Soran Uyuşturucu ile Mücadele Müdürlüğü, operasyon kapsamında 250 gram uyuşturucu maddenin ele geçirildiğini ifade etti. Ayrıca tutuklananlar hakkında soruşturma başlatıldığı ve uyuşturucu kanununa göre yasal cezaya çarptırılacakları bildirildi.⁵⁰

• Ekonomi

IKBY Doğal Kaynaklar Bakanlığı tarafından ekim ayında vatandaşlara neft (sıvı gaz) dağıtılacağı duyuruldu. 12 Eylül'de Doğal Kaynaklar Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre, "Neft ekim ayında yurttaşlara dağıtılacak. Bu noktada ilk aşamada yüksek ve soğuk bölgelere dağıtım yapılacaktır" ifadeleri kullanıldı. Mevcut durumda IKBY'de bir varil neft 270 bin dinara (yaklaşık 170 dolara) satılmaktadır.⁵¹

46 https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=11060

47 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/1209202222>

48 <https://www.kurdistan24.net/tr/story/81933-Irak-Federal-Mahkemesi'nden-Kurdistan-Anayasasiyla-ilgili-davaya-ret>

49 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/1709202224>

50 <https://www.tebaajansi.com/irak/soran-da-uyusturucu-operasyonu-h298606.html>

51 <https://mewdamedia.com/articles/27054>

Süleymaniye Ticaret ve Sanayi Odasının (STSO) İKBY Maliye Bakanlığına gönderdiği raporda, 2021 yılından bu yana sadece Süleymaniye vilayetinde vergilerin düzensiz bir şekilde artırılması nedeniyle 500 şirketin kapandığı belirtildi. Bu bağlamda STSO raporunda, “2021 yılından bu yana sadece Süleymaniye’de 500 şirket kapandı, 663 emlak ofisinin iş izni kendileri tarafından feshedildi ve projeler yarım kaldı” bilgisi paylaşıldı. Ayrıca STSO raporunda, yönetim tarafından bütün şirketlerin vergilerinin düzensiz ve sürekli arttırılmasının olumsuz etki yarattığına dikkat çekildi.⁵²

• Sağlık ve Sosyal Hayat

İKBY Sağlık Bakanlığı tarafından paylaşılan verilere göre, İKBY’de tespit edilen toplam yeni tip koronavirüs (Covid-19) vaka sayısı 465 bin 485’e yükselirken virüs nedeniyle hayatını kaybeden kişi sayısının 7 bin 467 olduğu ve virüsü yenerek sağlığına kavuşan kişi sayısının da 457 bin 509’a ulaştığı kaydedildi.⁵³

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Suudi Arabistan

13-15 Eylül tarihleri arasında Riyad’daki Kral Abdülaziz Konferans Merkezinde gerçekleşen Küresel Yapay Zekâ Zirvesi’nde krallığın ulusal bayrak taşıyıcısı olan Suudi Arabistan Hava-yolları, Suudi Veri ve Yapay Zekâ Otoritesi ile ortaklığını duyurdu. Üç günlük zirveye 70 ülkedeki veri ve yapay zekâ politikası reformuna liderlik eden 200 konuşmacı ve dünyanın dört bir yanından 3 binden fazla ziyaretçi katıldı. Zirvede yapay zekâ uygulamalarını geliştirme, yapay zekâ teknolojilerini endüstriler açısından daha erişilebilir kılma ve en son gelişen teknolojileri kullanarak müşteri deneyimlerini iyileştirme gibi konular konuşuldu.⁵⁴

İngiltere merkezli bir insan hakları grubunun 13 Eylül tarihinde bildirdiğine göre, Suudi Arabistan’da 500 milyar dolarlık Neom Projesi’ne yer açmak için taşınmaya zorlanan kişilerin haklarını korumak üzere yapılan protestolar cezalandırıldı. Zira Neom mega kentine yer açılması adına buraya yakın oturan kişiler, 500 milyon dolar karşılığında buldukları yerden taşınmaya zorlanmıştı. Abdulilah el-Howeiti ve akrabası Abdullah Dukhail el-Howeiti, ailelerinin Suudi Arabistan’ın Tabuk vilayetindeki evlerinden zorla tahliye edilmeyi reddetmesine destek verdikleri için 50 yıl hapis cezası ve 50 yıl seyahat yasağı aldı.⁵⁵

Katar’da düzenlenecek olan FIFA Dünya Kupası boyunca “Aravia” adlı bir dizi konser gerçekleştirileceği duyuruldu. Konser etkinliklerinin Suudi müzik eğlence şirketi olan Mdlbeast tarafından düzenleneceği açıklandı. Zira müzik kültürüne dayanan Mdlbeast; Suudi Arabistan

52 <https://nrttv.com/detail/15780>

53 https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0Kct8ukk5EeioyUag4RMVBr23tbNPeGjetxH8xFogTshWFeKRUFYtjiiWEuXqzNDEI&id=100.064.450.459.235

54 <https://www.arabnews.com/node/2162736/corporate-news>

55 <https://www.middleeasteye.net/news/saudi-arabia-neom-tribesmen-imprisoned-rejecting-displacement>

kökenli ve dünya çapında erişime sahip bir eğlence şirketidir. Firma 14 Eylül tarihinde yaptığı açıklamada, 20 Kasım'dan 18 Aralık'a kadar futbol hayranlarını eğlendirmek için 28 gece boyunca 56 uluslararası ve bölgesel birçok sanatçıyı Doha'ya davet edeceğini açıkladı.⁵⁶

• Birleşik Arap Emirlikleri

15 Eylül tarihinde BAE Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayid, İsrail'e resmî ziyaret gerçekleştirdi. Abdullah bin Zayid, resmî ziyareti esnasında İsrail Başbakanı Yair Lapid ve İsrail Cumhurbaşkanı Isaac Herzog ile bir araya geldi. Görüşmede iki ülke arasında gelişmekte olan ilişkiler ele alındı.⁵⁷

ABD'nin Utah eyaletinden bir heyet, Dubai'de ABD-BAE İş Konseyi, Utah Eyaleti Ekonomik Fırsatlar Ofisi ve Dünya Ticaret Merkezi tarafından düzenlenen bir toplantıda BAE ile yeni ekonomik ortaklıklar kurma üzerine görüştü. Vali Spencer J. Cox liderliğindeki heyette, Abby Cox, Meclis Başkanı Brad Wilson ve Senato Başkanı J. Stuart Adams dâhil olmak üzere 60'ın üzerinde önde gelen Utah hükûmet yetkilisi, işletme yöneticisi ve toplum lideri yer aldı. Amerikan heyeti, BAE ile ilişkilerin güçlendirilmesini ve her iki taraftan yaklaşık 100 iş insanı ile gelecekteki iş birliği fırsatlarını tartıştı.⁵⁸

Abu Dabi, Ortadoğu tarihinin en büyük Yahudi etkinliğine ev sahipliği yaptı. Yahudi düğünü 14 Eylül Çarşamba günü Abu Dabi'deki Yas Adası'nda gerçekleşti. Etkinliğe Emirlik kraliyetleri, devlet adamları ve hahamlar da dâhil olmak üzere 1.500 misafir katıldı. Bu düğün, 2020'de İbrahim Anlaşmalarının imzalanmasından bu yana BAE tarihindeki en büyük Yahudi etkinliği olarak damgasını vurdu. Düğün, 2014'ten beri BAE'de yaşayan Haham Levi Duchman ile Fas kökenli Belçika vatandaşı Lea Hadad arasında gerçekleşti.⁵⁹

Beyaz Saray, ABD Başkanı Joe Biden'ın 16 Eylül'de ABD'nin bir sonraki BAE büyükelçisi olarak Martina Anna Tkadlec Strong'u aday göstermeyi planladığını duyurdu. Strong, şu anda Suudi Arabistan'daki ABD Büyükelçiliğinin geçici maslahatgüzarı olarak görev yapan bir diplomat olmakla birlikte daha önce Bulgaristan, Irak, Çek Cumhuriyeti ve Barbados'taki ABD büyükelçiliklerde görev yapmıştır.⁶⁰

• Katar

Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah el-Sisi 12 Eylül'de çeşitli anlaşmaların imzalanması ve bölgesel meselelerle ilgili görüşme yapmak için Katar'a ziyaret düzenledi. Sisi'nin ziyareti, 2017 KİK krizi ve 2013'teki askerî darbenin ardından Katar'a gerçekleştirdiği ilk ziyareti oluş-

56 <https://dohanews.co/saudi-arabias-mdlbeast-is-setting-up-stage-at-world-cup-with-56-artists/>

57 <https://al-ain.com/article/1663260553>

58 <https://www.zawya.com/en/world/middle-east/utah-trade-mission-delegation-explores-new-partnerships-in-uae-rjadcgkn>

59 <https://www.arabnews.com/node/2163451/offbeat>

60 <https://english.alarabiya.net/News/gulf/2022/09/16/Biden-announces-nominee-to-be-new-US-ambassador-to-UAE>

turdu. Ziyaretin son gününde Sisi ve Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamed El Sani huzurunda, Katar Yatırım Otoritesi ve Yatırım ve Kalkınma İçin Mısır Varlık Fonu arasında mutabakat zaptı imzalandı. Ayrıca Sisi, Katarlı ve Mısırlı İş İnsanları Forumu'na da katılım gösterdi. Sisi, iki ülkenin iş insanlarına da Doha ve Kahire'deki yatırım fırsatlarını değerlendirmeleri konusunda çağrıda bulundu. İki ülke arasında spor iş birliği ve diğer sosyal alanlarda da ilişkilerin güçlendiğinin göstergesi olarak mutabakat zaptı imzalandığı açıklandı.⁶¹

Geçtiğimiz günlerde Katar Futbol Federasyonu tarafından yapılan resmî açıklamada Katar'ın, dünya kupası esnasında yoğunluk yaşanmaması için seyircilere farklı ikamet alternatiflerini sunmaya hazırlandığı açıklandı. Yapılan açıklamada Katar'ın, alternatif olarak seyirciler için lüks yolcu gemileri, lüks köy şehirleri, villalar ve komşu ülkelerde ikamet etme gibi yeni alternatiflerini sunmaya hazırlandığı belirtildi. Elde edilen bilgilere göre Doha, Katar limanlarına demir atmak için günümüze kadar 2 devasa gemi kiralamış; gemiler içerisinde 1000'den fazla yataklı oda, 3 bin 898 kabin, 9 havuz, 45 bar, 10'dan fazla tenis kortu ve dünyanın en büyük kuru kaydıraklarının bulunduğu söylenmektedir.⁶²

• Kuveyt

13 Eylül tarihinde Kuveyt Başbakanı Şeyh Ahmed Nevaf el-Ahmed el-Sabah, Cidde'ye ziyarette bulunarak Suudi Arabistan Veliht Prensi Muhammed bin Selman ile bir araya geldi. Şeyh Ahmed Nevaf, Kuveyt Emiri Şeyh Nevaf el-Ahmed tarafından yazılan mektubu Muhammed bin Selman'a takdim etti. Gerçekleştirilen görüşmede taraflar, Suudi Arabistan ve Kuveyt arasındaki ikili ilişkileri ele aldı. Özellikle ülkeler arasındaki iş birliği ve çeşitli alanlarda koordinasyonu arttırmaya yönelik konuşulduğu aktarıldı. Muhammed bin Selman ve Şeyh Ahmed Nevaf'ın bölgesel ve uluslararası gelişmeleri de değerlendirdiği belirtildi.⁶³

• Bahreyn

İsrail Cumhurbaşkanı Isaac Herzog, 15 Eylül tarihinde Kudüs'ün Manama ve Abu Dabi ile diplomatik ilişkiler kurmasının ve İbrahim Anlaşmalarının ikinci yılını kutlamak için Birleşik Arap Emirliklerinin ev sahipliğinde bir toplantıda konuşurken, yakında Bahreyn'i ziyaret etmeyi planladığını söyledi. "Uluslarımızın barışı, refahı ve başarısı adına, Kral Hamad bin İsa el-Halife'nin konuğu olarak önümüzdeki aylarda Bahreyn'i ziyaret etmeyi planlıyorum" şeklinde açıklama yaptı.⁶⁴

61 <https://dohaneews.co/agreements-signings-and-concerns-key-takeaways-from-sisis-visit-to-qatar/>

62 <https://arabic.cnn.com/sport/article/2022/09/10/qatar-housing-world-cup2022>

63 <https://www.zawya.com/en/economy/gcc/crown-prince-sheikh-ahmed-review-saudi-kuwaiti-bilateral-relations-uz3h40y2>

64 <https://www.timesofisrael.com/herzog-says-planning-to-soon-visit-bahrain-hopes-normalization-with-sudan-advances/>

• Umman

G-20 başkanlığının bir parçası olarak Hindistan, Umman'a G-20 Zirvesi ve toplantılarına konuk ülke olarak katılması için özel bir davetiye gönderdi. Misafir olarak davet edilen diğer ülkeler arasında Bangladeş, Mısır, Hollanda, Nijerya, Singapur, İspanya ve BAE'nin yer aldığı belirtildi. Umman'ın Körfez bölgesi ve ötesinde Hindistan'ın önde gelen ortaklarından biri olarak konumunu yinelediği ve iki ülke arasındaki stratejik ve çok boyutlu ilişkinin geliştiği görüldü.⁶⁵

• Yemen

Suudi Arabistan, Yemen'de Husi milisleri tarafından yerleştirilen ve ülkenin vatandaşlarını zor durumda bırakan binlerce kara mayını devre dışı bıraktığını duyurdu. Ayrıca, mayın temizleme projesini geliştirmek adına mühendisler eğitildiği ve modern ekipmanlar sağlanmaya çalışıldığı belirtildi.⁶⁶

12 Eylül tarihinde yayımlanan bir açıklamaya göre, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Yemen'deki savaşan tarafları tarihi ateşkesi genişletmeye yönelik müzakereleri acilen yoğunlaştırmaya çağırıyordu. Konsey, geçen ayın sonlarında Taiz'de düzenlenen ölümcül bir Husi saldırısı da dâhil olmak üzere, ateşkesi bozmakla tehdit eden tüm saldırıları kınadı. Yemen için askerî bir çözüm olmadığını yineleyen üyeler, son zamanlarda Hudeyde'deki askerî geçit törenini de kınadı.⁶⁷

■ KUZAY AFRIKA GÜNDEMİ

• Mısır

Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah Sisi, Katar'a bir ziyaret gerçekleştirdi. Bu ziyaret 2017'de Katar'a uygulanan ambargonun ardından gerçekleştirilen ilk ziyaret oldu. Mısır Cumhurbaşkanlığından yapılan açıklamada Sisi'nin Doha'ya gerçekleştirdiği iki günlük ziyaret esnasında yatırım, sosyal ilişkiler ve liman işletmeleriyle ilgili üç mutabakat zaptı imzalandığı dile getirildi.^{68 69}

ABD'nin, 60 bin siyasi mahkûmun yaklaşık 500'ünü serbest bırakarak insan haklarında ilerleme sergilediği gerekçesiyle Mısır'a her yıl yaptığı yaklaşık 300 milyon dolarlık askerî yardımın önemli bölümünü vereceği bildirildi. Aktivistler, gazeteciler, yazarlar ve siyasi şahsiyetler gibi pek çok insanın ortadan kaybolduğu iddia edilen Mısır'a her yıl sağlanan 300 milyon dolarlık şartlı askerî desteğin tamamının kesilmesi yönündeki çağrılara rağmen isimleri-

65 <https://www.muscatdaily.com/2022/09/17/india-invites-oman-as-guest-to-g-20-meet/>

66 <https://www.arabnews.com/node/2164171/saudi-arabia>

67 <https://news.un.org/en/story/2022/09/1126481>

68 <https://www.reuters.com/world/middle-east/egypt-qatar-sign-agreements-boost-cooperation-during-state-visit-2022-09-14/>

69 <https://english.news.cn/20220915/f8753b99c35d495cac3c0e2a6b0765d6/c.html>

nin açıklanmaması koşuluyla konuşan üst düzey ABD'li yetkililer, Dışişleri Bakanı Antony Blinken'in askıya alınan yardımların serbest bırakılması yönünde hamle yaptığını kaydetti. Yetkililer, geçen yıl olduğu gibi Blinken'in Mısır'a sağlanacak yardımın 130 milyon dolarını alıkoyacağını ancak muafiyet kapsamında 170 milyon dolarını sağlayacağını ifade etti.⁷⁰

Süveyş Kanalı İdaresi Başkanı Usame Rabi, yaptığı yazılı açıklamada, deniz taşımacılığı sektöründe piyasada yaşanan değişimler neticesinde kanaldan geçiş ücretlerinin revize edildiğini belirtti. Kanaldan geçen her türlü geminin geçiş ücretine %15 zam yapıldığını kaydeden Rabi, yalnızca dökme yük gemileriyle turizm gemilerinin geçiş ücretine %10 zam getirildiğini ifade etti. Zamların Ocak 2023'ten itibaren uygulanacağını aktaran Rabi, zamlarda, küresel tedarik zincirindeki aksama krizi, nakliye yöntemlerindeki fiyat artışı ve yüksek enerji fiyatları gibi faktörlerin etkili olduğuna işaret etti.⁷¹

• Libya

Libya Başbakanı Abdülhamid Dibeybe, Suudi Arabistan'ın El-Hades televizyon kanalına ülkedeki seçim sürecine ilişkin açıklamalarda bulundu. Dibeybe, yasama organlarının anayasa konusunda uzlaşmaları hâlinde seçimlerin birkaç ay içerisinde yapılabileceğini belirtti. "Uzlaşmaya ulaşmak" istediklerini ifade eden Dibeybe, "Yasama organlarının, anayasa konusundaki tartışmaları bitirmesi hâlinde seçimler yakında düzenlenebilir" şeklinde konuştu. Libya'daki "3 milyon seçmenle birlikte seçimlerin düzenlenmesi için baskı" yaptıklarına dikkat çeken Dibeybe, seçim sürecini saptırmaya çalışanlar olduğunu söyledi.⁷²

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres, Libya'daki rakip siyasi taraflara "her ne pahasına olursa olsun" barışı koruma ve yasal değişiklikler üzerinde hızla anlaşarak seçime gitme çağrısında bulundu. Guterres, düzenlediği basın toplantısında, Libya Ulusal Birlik Hükümeti Başbakanı Abdulhamid Dibeybe'nin atanmasına kaşı çıktığı BM Libya Özel Temsilcisi Senegalli diplomat Abdoulaye Bathily'nin, ülkede karşılaşacağı güçlükleri bilmenin zor olduğunu ifade etmiştir. Guterres ayrıca, küresel ve bölgesel güçleri Libya konusunda Berlin'de tekrar bir araya gelmeleri konusunda şiddetle teşvik ederek söz konusu konferansların "en yararlı uluslararası araç" olduğunu belirtmiştir. Guterres, Tobruk'taki Temsilciler Meclisi ve başkent Trablus merkezli Ulusal Birlik Hükümeti'ni "her ne pahasına olursa olsun" barışı korumaya ve yasal değişiklikler üzerinde hızla anlaşarak seçime gitmeye çağırmıştır.⁷³

70 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-misira-tahsis-ettigi-300-milyon-dolarlik-askeri-yardimin-buyuk-kismini-gonderecek/2685756>

71 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/misir-suveys-kanalindan-gecis-ucretlerine-zam-yapti/2687819>

72 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libya-basbakani-dibeybe-uzlasi-saglanmasi-halinde-secimlerin-yakinda-duzenlenebilecegini-soyledi/2684356>

73 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/birlesmis-milletler-libyada-rakip-taraflar-barisi-korumali-ve-secime-gitmeli/2685704>

• Cezayir

Eski Cezayir Enerji Bakanı ve Sonatrach firmasının eski CEO'su Abdülmecid Attar Cezayir, Nijer ve Nijerya arasında 28 Temmuz imzalanan 4.000 kilometrelik Trans-Sahra Gaz Boru Hattı projesi ile ilgili açıklamalarda bulundu. Attar, anlaşmanın güçlü bir siyasi irade tarafından desteklendiğini dile getirerek projenin 3 yıl içerisinde tamamlanabileceğini belirtirken eğer daha fazla aciliyet gerekiyorsa sürenin kısalabileceğini belirtti. Ayrıca Attar, buna örnek olarak 90'lı yıllarda Cezayir ve Fas'ı birbirine bağlayan boru hattının iki yıl içerisinde tamamlandığını dile getirdi ve her ne kadar Cezayir ve Nijerya'nın projeden sorumlu olan şirketin %90'ına sahip olup kendi kısımlarını tamamlayacak ekonomik güce sahip olsalar da aynı şeyi fakir durumdaki Nijer için söyleyemeyeceğini belirtti. Projenin 2009 yılında tahminen 10 milyar dolar olduğunu bugün bu rakamın daha da yükseldiğini belirten Attar bundan dolayı Cezayir'in Çin gibi ülkelerden dış borç aramaya giriştiğini vurguladı. Öte yandan eski bir Sonatrach yöneticisi Avrupa ülkelerinin, projenin iki yıl içerisinde bitirilip kullanıma hazır hâle getirilmesini istediklerini ifade etti. Trans-Sahra Gaz Boru Hattı Projesi, Cezayir tarafından ilk defa 2002 yılında gündeme getirildi. Projenin Nijer deltasından başlayarak Cezayir'in güneyindeki In Salah bölgesine getirilmesi planlanmaktadır.⁷⁴

Cezayir Başbakanı ve Finans Bakanı Aymen Benabderrahmane, Büyük Cezayir-Moritanya Ortak Yüksek İşbirliği Komitesinin 19. Toplantısı'nın kapanış oturumu için yaptığı konuşmada Cezayir'in gaz sektöründeki deneyimini iki ülkenin ikili iş birliğinin bir parçası olarak Moritanya ile paylaşacağını dile getirdi. Toplantı iki ülke arasında muhtelif alanlarda 26 ikili anlaşmanın imzalanmasıyla sonuçlandı.⁷⁵

• Tunus

Cumhurbaşkanı Kays Said bir kararnameyle yeni seçim yasasını ilan etti. Bu yeni kararnamede, "Halk Temsilcileri Meclisi" seçimlerine ilişkin düzenlemeler ele alındı. 25 Temmuz'da geçen yeni anayasaya göre kurulacak olan ikinci meclis olan "Ulusal Bölgeler ve Mahalleler Konseyinin" seçimlerinin ayrıntılarının ise daha sonra açıklanacağı belirtildi. Yüksek Bağımsız Seçim Kurulu sözcüsü yaptığı açıklamada yasanın seçim listelerini ortadan kaldırdığını ve adayların bundan sonra bireysel olarak yarışacaklarını belirtti. Yasaya göre hiçbir adayın salt çoğunluğu sağlayamadığı bölgelerde ikinci tur seçimler iki hafta aranın ardından yapılacaktır. Ayrıca seçim bölgelerinin sayısı da arttırılacaktır. Seçimin 17 Aralık tarihinde yapılması planlanmaktadır. Öte yandan kabinesiyle bir araya gelen Kays Said önceki seçim yasasını Tunus halkı yerine partileri öncelendiği gerekçesiyle eleştirdi.

Tunus'ta hükümet ve Tunus Genel İşçi Sendikası (TİGİS) kamu sektöründe çalışan işçiler için ücret arttırımı konusunda bir anlaşma imzaladı. Anlaşmada 2023 yılından başlamak üzere senelik %3.5'luk bir ücret artışı gerçekleştirileceği belirtildi.

74 <https://www.middleeasteye.net/news/algeria-trans-saharan-pipeline-nigeria-alternative-russian-gas>

75 <https://www.middleeastmonitor.com/20220915-pm-algeria-will-share-its-extensive-experience-in-gas-with-mauritania/>

• Fas

Polisairo Cephesi lideri İbrahim Galı'nın Tunus'ta düzenlenen 8. Tokyo Uluslararası Afrika Kalkınma Konferansı'na katılmasının ardından Fas ve Tunus arasında yaşanan gerilim etkilerini sürdürmektedir. Fas'ın Tunus büyükelçisini geri çağırmasına Tunus hükûmeti aynı şekilde karşılık vererek ve Rabat büyükelçisini geri çağırdı. Her ne kadar Arap Birliği Genel Sekreteri Ebu Gayt, Kahire'de Dışişleri Bakanları düzeyinde gerçekleştirilen Arap Birliği toplantısı sonrası gazetecilere yaptığı açıklamada, Fas ile Tunus arasında çıkan anlaşmazlığım çözüldüğünü söylemiş ise de iki ülkeden ilişkilerin düzeldiğine dair henüz net bir adım atılmadı.⁷⁶

Kenya hükûmeti yaptığı açıklamada, Polisario Cephesi'ni bundan sonra tanımayacağını ve Nairobi'deki temsilini sona erdirmek için adımlar atacağını duyurmuştur. Kenya-Fas ortak açıklamasında, kararın Fas Kralı 6. Muhammed'in Kenya Devlet Başkanı William Ruto'ya bir mesaj iletmesinin ardından geldiği belirtildi. Açıklamada, "Kenya Cumhuriyeti, toprak bütünlüğü ve egemenlik ilkelerine bağlı olarak Fas Krallığı'nın toprak bütünlüğüne dayalı Batı Sahra özerklik planına tam destek vermektedir" ifadeleri kullanıldı.⁷⁷

⁷⁶ <https://foreignpolicy.com/2022/09/19/is-tunisia-abandoning-morocco-for-algeria/>

⁷⁷ <https://www.middleeastmonitor.com/20220915-kenya-revokes-recognition-of-polisario-front-after-message-from-morocco-king/>

HAFTALIK RUSYA BASIN ANALİZİ

(5-11 EYLÜL 2022)

• “Moskova, Şam’daki Anayasa Komitesine Yardım Edecek, Değil mi?”

Suriye Adalet ve Kalkınma İçin Ulusal Gençlik Partisi Genel Sekreteri Barvin İbrahim, Moskova ziyareti sırasında “News.RU” haber sitesine verdiği demeçte Suriye’deki siyasi durumu, ülkenin geleceği ve Moskova-Şam ilişkilerini değerlendirdi. [“Moskova, Şam’daki Anayasa Komitesine Yardım Edecek, Değil mi?”](#) başlıklı demeçte İbrahim, Suriye heyetinin, Rusya Dışişleri Bakan Yardımcısı ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’in Ortadoğu ve Afrika Özel Temsilcisi Mihail Bogdanov da dâhil olmak üzere Moskova’da yaptığı bir çok görüşmenin sonuçlarını şu şekilde özetledi: “Gezi sırasında, Rusya yönetimiyle yeni bir Suriye Anayasa Komitesinin oluşturulması konusunu görüştük ve ayrıca bir muhalefet olarak anayasa tartışmalarında sıklıkla marjinalize ediliğimize dair endişelerimizi dile getirdik. Rusya’nın anayasa komitesinin oluşumuna ilişkin müzakerelerin başka bir yerde değil, Şam’da gerçekleşmesini sağlamaya yardımcı olacağını umuyoruz.”

İbrahim, son zamanlarda, Suriye’deki durumun normale dönmesi konusunda söylentilere açıklık getirdi: “Suriye siyaset sahnesi hâlâ çok karmaşık. Hükûmet zaman zaman muhalefetle müzakereler düzenlese de aralarında hâlâ çelişkiler var. Ayrıca, ülkemizin doğu ve kuzeydoğu bölgelerinde ABD, Suriye’de kesinlikle yasa dışı olarak bulunan üslerini korumaya devam ederken İsrail, ulusal egemenliğimize karşı sürekli saldırgan bir politika izliyor. Bu konuda Rusya’nın bize yardım edebileceğine umut ediyoruz.” Demeç sırasında Esad rejimi kontrolü dışındaki İdlib, Haseke ve diğer bölgelerin ülke için oluşturabileceği tehlike ve tehditlere de değinilmiş, “Savaşın patlak vermesinden sonra, söz konusu bölgedeki merkezî hükûmetin gücünün zayıflığı, durumun kontrol edilemez hâle gelmesine neden oldu. Muhalif siyasi güçler, özerk yönetimler ve Şam arasında doğrudan diyalog kanallarının açılması gerekiyor. Aksi takdirde herkes kaybeder.”

Merkezî hükûmette İdlib’in ve Suriye’nin kuzeyindeki diğer bölgelerin kontrolünü geri almaktan söz edilip edilmediği ve bu adımın Ukrayna’da savaşın sona ermesinden sonra atılabileceği gibi soru işaretlerine yol açan konulara gelince, İbrahim, durumu şu şekilde yorumladı: “Suriye hükûmetinin yetkisinin ülkenin tüm topraklarına yayılması gerektiğine inanıyoruz. Ancak bundan önce, herkesin devlet aygıtının çalışmalarına ve önemli karar alma süreçlerine katılmasını sağlayabilecek siyasi reformları gerçekleştirmeliyiz. İdlib, Afrin ve Suriye’nin kuzeyinin tamamının Şam’ın kontrolüne geçmesi reformlardan sonra gerçekleşmelidir. Rusya’nın Ukrayna’daki özel operasyonunu desteklese de İdlib ve diğer şehirlerde yaşayanların haklarını geri almak için kendi mücadelemiz olduğuna inanıyoruz.”

Demeçte Suriye ve Rusya arasındaki ekonomik iş birliğine de dikkat çekildi. İbrahim, iki ülkenin ilişkilerinin Sovyetler Birliği dönemine dayandığını, geçmişte bu iş birliğinin çok daha fazla olduğunu hatırlattı. Batı'nın ekonomik yaptırımları nedeniyle bazı projelerin uygulanmasında bazı zorlukların olduğunu vurgulayan, İbrahim, bu nedenle çok kutuplu bir dünya çağırısı yaptıklarına işaret etti.

• İran-Arnavutluk İlişkileri Krizi: Dijital İz Nereye Gidiyor?

Rusya'nın önde gelen araştırma, yayın ve eğitim faaliyetleri yapan bağımsız düşünce kuruluşu Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi (RUIK) sayfasında "İran-Arnavutluk İlişkileri Krizi: Dijital İz Nereye Gidiyor?" başlıklı değerlendirme yazısı yayımlandı. Makalenin yazarı Ural Genç Ortadoğulular Derneği Mütevelli Heyeti Başkanı Leonid Tsukanov, Arnavutluk'un siber saldırı eylemi nedeniyle İran ile diplomatik ilişkilerin kesilmesine dair verdiği karardan ortaya çıkan İran-Arnavut krizini analiz etti. Uzman, krizi şu şekilde özetledi: "7 Eylül 2022'de Arnavutluk, İran ile diplomatik ilişkilerin kesildiğini duyurdu. Arnavut politikacılara göre tüm ilişkilerin sona ermesinin resmî nedeni, İran yanlısı bilgisayar korsanları tarafından Tiran'a karşı gerçekleştirilen bir dizi siber saldırı oldu ve Tahran ciddi bir neden olmadığını öne sürerek olayla ilgisi olduğunu inkâr etmeye devam ederken, dünya toplumu çoğunlukla Arnavutluk'un yanında yer aldı." Analiste göre, yankı uyandıran saldırının arkasında kimin olmasına bakmaksızın İran hükûmeti olayın sonuçlarını ortadan kaldırmak zorunda kalacaktır: "Özellikle listelenen saldırılar misilleme grevi riskini önemli ölçüde artırdığından büyük olasılıkla, mevcut tırmanış, İranın siber uzaydaki davranış stratejisinin kısmi bir revizyonuna yol açacaktır. Tahran'la artan çatışma karşısında, dijital sisteminin zayıf noktalarını ve her şeyden önce akaryakıt üretimi ve satışı ile ilgili tesisleri korumak son derece önemlidir."

Yazıda duruma ilişkin bazı ihtimaller üzerinde de duruldu: "İranın itibarının propaganda yoluyla haklı çıkarılmasına destek verileceği de göz ardı edilemez. Her iki durumda da Arnavut-İran ilişkilerinin kopması, bir siber saldırıdan sonra ikili ilişkilerin sona ermesinin ilk örneği olduğu için oldukça tehlikeli bir uluslararası emsal teşkil ediyor." Tsukanov, söz konusu uygulamanın yakın gelecekte de devam edebileceği ihtimalini ifadelerine ekledi.

• Şanghay İşbirliği Örgütü G7'ye Alternatif Oluyor

Semerkant'ta düzenlenen Şanghay İşbirliği Örgütü Zirvesi ve İran'ın Örgüte tam üyelik başvurusunda bulunması Rusya basınının önemli gündem maddelerinden biri oldu. "Nezavis-maya" gazetesinin 14 Eylül sayısında yayımlanan "[Şanghay İşbirliği Örgütü G7'ye Alternatif Oluyor](#)" başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıya göre, Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) dünya sahnesinde giderek daha fazla ağırlık kazanır. Yazıda İranın ŞİÖ'nün tam üyesi olma ihtimali üzerinde de duruldu. Yazıda görüşlerine başvuru olan Rusya Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü İran Bölümü Başkanı Nina Mamedova, İranın ŞİÖ'ye üye olmasına engel oluşturan unsurları şu şekilde sıraladı: "Batı yaptırımları altında olması ve İran ile 'nükleer programı'

anlaşmasının beş devlet tarafından ertelenmesi.” Uzmana göre, yaptırımlar kaldırılmadığına ve nükleer program konusunda da bir anlaşmanın bulunmadığına bakmaksızın durum değişti: “Rusya’nın kendisi yaptırımlara maruz kaldı. Şimdi Moskova ve Pekin, İranın ŞİÖ’ye kabul edilmesini destekliyor. Ülkenin iç siyasi arenasına güç dengesi açısından bakıldığında, bu gelişme muhafazakâr güçler için de bir başarı olacaktır. Öyle ki İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi, daha liberal olan selefinin yapamadığını başarabilecektir.”

Yazıya göre, zirvenin çözülemeyen gizemlerinden biri Hindistan Başbakanı Narendra Damodardas Modi’nin Pakistan Başbakanı Shehbaz Sharif ile bir araya gelip gelemeyeceğiyle ilgilidir. Pakistan ve Hindistan basını bu konuda çelişkili haberler yayımlıyor. Ayrıca yabancı basın, Suudi Arabistan, Mısır ve Katar’ın önümüzdeki oturumda örgütle diyalog ortağı olacakları iddialarını da ileri sürmektedir.

• **Semerkant Zirvesi Moskova’nın Asya’daki Etkisini Genişletti**

Semerkant Zirvesi sırasında İran’ın ŞİÖ’ye katılması dâhil Putin’in edindiği başarı Rusya basınında geniş yer buldu. “Vzglyad” gazetesinin 15 Eylül sayısında yayımlanan [“Semerkant Zirvesi Moskova’nın Asya’daki Etkisini Genişletti”](#) başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıda söz konusu haber, “Rusya bölgede, önceleri daha çok bir ‘Avrupalı’ olarak kabul edilirken, giderek daha fazla bir Asyalı güç olarak algılanıyor”, “Zirve Rusya’nın Doğu’ya dönüşünü pekiştiriyor” ifadeleriyle değerlendirildi. Ayrıca yazıda, İran’ın ŞİÖ’ye katılması dikkate değer olay şeklinde ifade edilmesinin yanı sıra, Putin’in de bu gelişmeden çok memnun kaldığına işaret edildi. Yazıda görüşlerine başvuru Moskova Devlet Üniversitesi Asya ve Afrika Ülkeleri Enstitüsü Direktörü Alexey Maslov’a göre, İranın ŞİÖ’ye girmesi, Tahran’ın Müslüman ülkeler lehine olacağı anlamına gelmiyor: “ŞİÖ, özellikle akut problemlere odaklanmaktan uzaklaşacak şekilde yapılandırılmıştır. Dolayısıyla Hindistan ve Pakistan gibi birbirini sevmeyen ülkeleri de kapsıyor. Organizasyon içerisinde kamp oluşturulmayacak ve hiçbir ülke, başkalarının çıkarlarını dikkate almadan kişisel sorunları çözmek için üyeliği kullanmayacaktır.” Ayrıca, uzman İran örneğinde, ŞİÖ’nün Ortadoğu’da ciddi bir destek alındığını ve gelecekte -Mısır ve Suriye’nin örgüte katılmasıyla birlikte- daha da güçleneceğini ifade etti: “Pekin ve Ankara’da tartışma konusu olan Uygur meselesine rağmen örgütün önde gelen üyelerinden biri olan Çiniin, İslam dünyasında artan etkisini görüyoruz. Ayrıca Çin, Sincan Uygur Özerk Bölgesiine çok büyük yatırımlar yaptığı için neden eleştirildiğini tam olarak anlamıyor.”

Tartışmanın diğer katılımcısı olan Rusya Yüksek Ekonomi Okuluna bağlı Avrupa ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi Müdür Yardımcısı Dmitri Suslov ise Semerkant Zirvesi sırasında Rusya Cumhurbaşkanı Putin ile İran Cumhurbaşkanı Reisi arasında gerçekleşen görüşmeye dikkat çekti: “Söz konusu görüşme, İran ile ilişkilerimizin hızla geliştiğini gösteren dostane bir atmosferde gerçekleşti. Söz konusu gelişme aynı zamanda ticaret ciromuzdaki hızlı artışla da kanıtlanmaktadır. İran ve Rusya arasındaki ortaklığın güçlendirilmesi, Batı’nın yap-

tırım politikasına bir tepki hâline geliyor.” Rusya ve İran’ı birleştiren bir unsuru da hatırlatan analist, “her iki ülke ABD’nin kısıtlayıcı önlemleri altında bulunuyor ve İran birkaç on yıl önce Washington’un yaptırımlarına maruz kaldı” ifadelerini kullandı: “Batı’nın cezalandırıcı önlemlerine rağmen İslam Cumhuriyeti’nin başarılı gelişimi ve özellikle yüksek teknoloji üretilmesinin geliştirilmesi büyük önem arz ediyor.”

• İran ŞİÖ’ye Girdi

İran’ın Şanghay İşbirliği Örgütü’nün (SCO) tam üye olması ve Putin’in, Semerkant’ta İbrahim Reisi ile gerçekleştirdiği görüşmesi Rusya basınına yansıtılarak değerlendirildi. Rusya’nın önde gelen Türkologlarından Stanislav Tarasov’un “Regnum” haber ajansında yayımladığı [“İran ŞİÖ’ye Girdi”](#) başlıklı değerlendirme yazısında söz konusu haber şu şekilde özetlendi: “İrânın büyük sıçraması gerçekleşti. Bu, yeni bir jeopolitik sürecin başlangıcı olmakla kalmayıp sadece Ortadoğu’da değil, güç dengelerinde de ciddi bir değişimi gösteren önemli bir işaretin ortaya çıkmasıdır. Böylece İran, 1979’dan sonra ABD ve Batılı ortaklarının kendisi için inşa ettiği uluslararası ablukayı kırdı. Kendisini Avrasya uluslararası ilişkiler sisteminde zaten önemli bir oyuncu olarak belirleyen örgütün gündeminde belirleyici bir oy hakkı aldı.” Uzmanlara göre, bu gelişme aynı zamanda, ŞİÖ’nün uluslararası konumunun ve statüsünün güçlendiğine işaret etmenin yanı sıra kalkınma ufuklarını genişletmek için gerçek ön koşullar oluşturuyor. Ayrıca uzmanlara göre, Ortadoğu’daki çatışma bulutlarının yeniden Tahran’ın etrafında toplandığını göz önünde bulundurmuş olursak ŞİÖ Zirvesi İran diplomasisi için ciddi bir zaferdir şeklinde algılanabilir. Yazıda, İran’ın ŞİÖ üyeliğinin Reisi’nin iç politikadaki konumuna sağlayabileceği olumlu etkilere de değinildi. Tarasov, Rusya-İran iş birliğindeki gelişmeleri şu şekilde yorumladı: “Jeopolitik çalkantılar çağında Moskova ve Tahran; jeopolitik, politik, ekonomik ve hatta askerî hırslarını gizlemeden hızla birbirine doğru ilerliyor.”

26. <https://ina.iq/eng/21924-popular-mobilization-announces-the-end-of-the-operation-to-besiege-isis-in-hadhar.html>
27. <https://ina.iq/eng/21920-inss-captures-a-drug-dealer-in-maysan-in-possession-of-40-kg-of-crystal.html>
28. <https://www.iraq-businessnews.com/2022/09/16/iran-iraq-trade-set-to-increase/>
29. <https://ina.iq/eng/21898-basra-oil-resumes-loading-and-export-operations-to-normal-levels.html>
30. <https://www.nrc.no/news/2022/september/iraq-five-years-on-from-the-end-of-the-conflict-up-to-one-million-iraqis-lack-essential-identity-documents/>
31. <https://www.iraqnews.com/iraq/iraq-unveils-integrated-project-to-stop-desertification/>
32. <https://learningenglish.voanews.com/a/ancient-ruins-in-iraq-open-to-visitors-after-war-damage/6744697.html>
33. <https://www.tebaajansi.com/irak/itc-baskani-turan-ammar-hekim-ile-gorustu-h298622.html>
34. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=617376933289286&set=pcb.617378759955770>
35. <https://www.facebook.com/photo?fbid=617382709955375&set=pcb.617383133288666>
36. <https://www.mawazin.net/Details.aspx?jimare=205565>
<https://www.tebaajansi.com/irak/turan-tum-siyasi-gruplara-sesleniyoruz-h298546.html>
37. https://twitter.com/Parliament_iq/status/1569615244300804097/photo/1
38. <https://shafaq.com/ar/أمن/رئيس-إركان-الجيش-العراقي-يعقد-اجتماعا-مئيا-في-كركوك>
39. <https://www.dijlah.tv/index.php?page=article&id=317042>
40. <https://www.sana.sy/?p=1740276>
41. <https://www.tebaajansi.com/bakan-marufan-ingilterenin-erbil-baskonsolosluguna-taziye-ziyareti-p3-aid,292.html#galeri>
42. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=642061273942479&set=pb.100044158373224.-2207520000..>
43. <https://www.facebook.com/ITC-KIFRI-Bürosu-642096329253965/photos/pcb.2659870474143197/2659870320809879/>
44. <https://www.xendan.org/detailnews.aspx?jimare=155429&babet=1&relat=7033>
45. <https://www.sharpress.net/all-detail.aspx?Jimare=208812>
46. https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=11060
47. <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/1209202222>
48. <https://www.kurdistan24.net/tr/story/81933-Irak-Federal-Mahkemesi%E2%80%99nden-K%C3%BCrdistan-Anayasas%C4%B1yla-ilgili-davaya-ret>
49. <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/1709202224>
50. <https://www.tebaajansi.com/irak/soran-da-uyusturucu-operasyonu-h298606.html>
51. <https://mewdamedia.com/articles/27054>
52. <https://nrstv.com/detail/15780>
53. https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0Kct8ukk5EeioyUag4RMVBr23tbNPeGjetxH8xFogTshWFeKRUFYtjiiWEuXqzNDEl&id=100.064.450.459.235
54. <https://www.arabnews.com/node/2162736/corporate-news>

26. <https://ina.iq/eng/21924-popular-mobilization-announces-the-end-of-the-operation-to-besiege-isis-in-hadhar.html>
27. <https://ina.iq/eng/21920-inss-captures-a-drug-dealer-in-maysan-in-possession-of-40-kg-of-crystal.html>
28. <https://www.iraq-businessnews.com/2022/09/16/iran-iraq-trade-set-to-increase/>
29. <https://ina.iq/eng/21898-basra-oil-resumes-loading-and-export-operations-to-normal-levels.html>
30. <https://www.nrc.no/news/2022/september/iraq-five-years-on-from-the-end-of-the-conflict-up-to-one-million-iraqis-lack-essential-identity-documents/>
31. <https://www.iraqnews.com/iraq/iraq-unveils-integrated-project-to-stop-desertification/>
32. <https://learningenglish.voanews.com/a/ancient-ruins-in-iraq-open-to-visitors-after-war-damage/6744697.html>
33. <https://www.tebaajansi.com/irak/itc-baskani-turan-ammar-hekim-ile-gorustu-h298622.html>
34. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=617376933289286&set=pcb.617378759955770>
35. <https://www.facebook.com/photo?fbid=617382709955375&set=pcb.617383133288666>
36. <https://www.mawazin.net/Details.aspx?jimare=205565>
<https://www.tebaajansi.com/irak/turan-tum-siyasi-gruplara-sesleniyoruz-h298546.html>
37. https://twitter.com/Parliament_iq/status/1569615244300804097/photo/1
38. <https://shafaq.com/ar/أمن/رئيس-إركان-الجيش-العراقي-يعقد-اجتماعا-مئيا-في-كركوك>
39. <https://www.dijlah.tv/index.php?page=article&id=317042>
40. <https://www.sana.sy/?p=1740276>
41. <https://www.tebaajansi.com/bakan-marufan-ingilterenin-erbil-baskonsolosluguna-taziye-ziyareti-p3-aid,292.html#galeri>
42. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=642061273942479&set=pb.100044158373224.-2207520000..>
43. <https://www.facebook.com/ITC-KIFRI-Bürosu-642096329253965/photos/pcb.2659870474143197/2659870320809879/>
44. <https://www.xendan.org/detailnews.aspx?jimare=155429&babet=1&relat=7033>
45. <https://www.sharpress.net/all-detail.aspx?Jimare=208812>
46. https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=11060
47. <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/1209202222>
48. <https://www.kurdistan24.net/tr/story/81933-Irak-Federal-Mahkemesi%E2%80%99nden-K%C3%BCrdistan-Anayasas%C4%B1yla-ilgili-davaya-ret>
49. <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/1709202224>
50. <https://www.tebaajansi.com/irak/soran-da-uyusturucu-operasyonu-h298606.html>
51. <https://mewdamedia.com/articles/27054>
52. <https://nrstv.com/detail/15780>
53. https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0Kct8ukk5EeioyUag4RMVBr23tbNPeGjetxH8xFogTshWFeKRUFYtjiiWEuXqzNDEl&id=100.064.450.459.235
54. <https://www.arabnews.com/node/2162736/corporate-news>

55. <https://www.middleeasteye.net/news/saudi-arabia-neom-tribesmen-imprisoned-rejecting-displacement>
56. <https://dohanews.co/saudi-arabias-mdlbeast-is-setting-up-stage-at-world-cup-with-56-artists/>
57. <https://al-ain.com/article/1663260553>
58. <https://www.zawya.com/en/world/middle-east/utah-trade-mission-delegation-explores-new-partnerships-in-uae-rjadcgkn>
59. <https://www.arabnews.com/node/2163451/offbeat>
60. <https://english.alarabiya.net/News/gulf/2022/09/16/Biden-announces-nominee-to-be-new-US-ambassador-to-UAE>
61. <https://dohanews.co/agreements-signings-and-concerns-key-takeaways-from-sisis-visit-to-qatar/>
62. <https://arabic.cnn.com/sport/article/2022/09/10/qatar-housing-world-cup2022>
63. <https://www.zawya.com/en/economy/gcc/crown-prince-sheikh-ahmed-review-saudi-kuwaiti-bilateral-relations-uz3h40y2>
64. <https://www.timesofisrael.com/herzog-says-planning-to-soon-visit-bahrain-hopes-normalization-with-sudan-advances/>
65. <https://www.muscatdaily.com/2022/09/17/india-invites-oman-as-guest-to-g-20-meet/>
66. <https://www.arabnews.com/node/2164171/saudi-arabia>
67. <https://news.un.org/en/story/2022/09/1126481>
68. <https://www.reuters.com/world/middle-east/egypt-qatar-sign-agreements-boost-cooperation-during-state-visit-2022-09-14/>
69. <https://english.news.cn/20220915/f8753b99c35d495cac3c0e2a6b0765d6/c.html>
70. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-misira-tahsis-ettigi-300-milyon-dolarlik-askeri-yardimin-buyuk-kismini-gonderecek/2685756>
71. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/misir-suveys-kanalindan-gecis-ucretlerine-zam-yapti/2687819>
72. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libya-basbakani-dibeybe-uzlasi-saglanmasi-halinde-secimlerin-yakinda-duzenlenebilecegini-soyledi/2684356>
73. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/birlesmis-milletler-libyada-rakip-taraflar-barisi-korumali-ve-secime-gitmeli/2685704>
74. <https://www.middleeasteye.net/news/algeria-trans-saharan-pipeline-nigeria-alternative-russian-gas>
75. <https://www.middleeastmonitor.com/20220915-pm-algeria-will-share-its-extensive-experience-in-gas-with-mauritania/>
76. <https://foreignpolicy.com/2022/09/19/is-tunisia-abandoning-morocco-for-algeria/>
77. <https://www.middleeastmonitor.com/20220915-kenya-revokes-recognition-of-polisario-front-after-message-from-morocco-king/>